

Karlstads universitet
Rektor
651 88 Karlstad

Upprättande av en individuell studieplan och byte av handledare i utbildning på forskarnivå

Anmälan

NN har ifrågasatt hur avdelningen för sociala och psykologiska studier vid Karlstads universitet har hanterat hennes begäran om byte av handledare. Hon har anfört i huvudsak följande.

Hon påbörjade sin utbildning på forskarnivå i socialt arbete den 1 april 2012. Hon tilldelades en huvudhandledare och en biträdande handledare. Efter ett antal månader tillsattes också, på huvudhandledarens begäran, en andra biträdande handledare. Ingen av handledarna läste någonsin eller kommenterade någon av hennes texter. Efter ett halvt år skrev hon självständigt ihop en individuell studieplan och fick helt på egen hand planera för sin egen utbildning. Hon skriver regelbundet på sin avhandling, helt utan handledning, undervisar 20 % och har mellan höstterminen 2012 och vårterminen 2013 läst klart snart sex forskarkurser. Hon fullföljde således, och fullföljer fortfarande, alla sina arbetsuppgifter. Under tiden försämrades dock hennes handledningssituation alltmer. Huvudhandledaren var sällan tillgänglig, den ena biträdande handledaren arbetade oftast från Stockholm och den andra biträdande handledaren var ständigt stressad, höll inte avtalade tider och behandlade henne på ett mycket otrevligt sätt. När hon påpekade dessa missförhållanden för dåvarande prefekten fick hon rådet att avvakta och fortsätta med dessa handledare. Hon gjorde det men fann det oroväckande att ingen av handledarna ville föra dialoger med henne när hon ville beskriva var hon befann sig i forskningsprocessen. I stället fick hon bara krav på hur de ville ha det hela upplagt på för sätt. Den 21 november 2012 under en handledningssituation blev hon smäddad av biträdande handledaren som även riktade personliga angrepp mot henne. Därför valde hon att lämna mötet för att uppsöka prefekten. Handledarna hann dock söka upp prefekten före henne genom att avbryta prefektens möte och ge sin version av händelsen. Vid sitt eget möte med prefekten påtalade hon igen att hon önskade att den biträdande handledaren skulle träda tillbaka men gick med på en betänketid. Efter betänketiden vidhöll hon sin önskan. Vid julen 2013 uppfyllde prefekten hennes önskemål. Huvudhandledaren uttryckte därefter sin besvikelse över hennes beslut att byta ut den biträdande handledaren eftersom planen var att denne biträdande handledare skulle bli hennes huvudhandledare efter hans pensionering. Till sist har huvudhandledaren av sagt sig sitt handledarskap.

En ny prefekt tillträdde i januari 2013 och hon framförde då sin önskan om att få nya handledare. Både hon och doktorandombudet, som hon kontaktade i ärendet, gav flera

förslag på nya handledare men alla förslagen nekades och inga beslut har fattats på flera månader. Hennes gamla handledare står bara kvar formellt som hennes handledare, dock utan att bistå henne med något. Hon har inte heller någon aktuell individuell studieplan och vet inte hur hon ska ta sig ur denna återvändsgränd. Hon önskar att få lämpliga handledare som är insatta i hennes forskningsområde och som kan vara med henne under hela forskningsprocessen.

Utredning

Yttrande från Karlstads universitet

Karlstads universitet har i ett yttrande den 19 juni 2013 anfört bl.a. följande.

Universitetet ville inledningsvis förtydliga att NN inte hade varit i kontakt med vare sig dekanus eller universitetets ledning innan anmälan skickades till Universitetskanslersämbetet. I mitten på april 2012 inkom NN med en anmälan om att en extra biträdande handledare skulle utses. Den 9 maj 2012 utsågs ytterligare en biträdande handledare. NN uppsökte den 21 november 2012 den dåvarande prefekten och uttryckte en önskan om att en av de biträdande handledarna skulle entledigas från sitt handledaruppdrag. Prefekten bad NN att tänka över sin önskan. NN återkom till prefekten några dagar senare och vidhöll sin begäran. Detta meddelades muntligt samma vecka till samtliga inblandade. En skriftlig anmälan om förändring av handledare skrevs under av NN den 11 december 2012. Anmälan var underskriven och klar den 18 december 2012. Dekanus fattade ett formellt beslut den 19 december 2012.

Huvudhandledaren har inte avsagt sig sitt uppdrag vilket innebär att NN har haft formellt utsedda handledare under hela doktorandperioden. Hon har däremot själv begärt ett byte av huvudhandledare och den kvarvarande biträdande handledaren. Till följd av att ämnet är litet och kompetensen inom området begränsad har det varit problematiskt att omgående tillgodose NNs önskemål. Ett förslag på en ny handledarkonstellation har presenterats för henne den 14 juni 2013.

Frågan om upprättande och fastställande av den individuella studieplanen uppkom i princip samtidigt med frågan om det första handledarbytet. Handledarna och NN har därefter inte varit överens om innehållet i den individuella studieplanen. Att upprätta en individuell studieplan utan doktorandens medverkan har diskuterats. Universitetet försöker dock i möjligaste mån att uppnå konsensus kring denna typ av dokument. En ny handledarkonstellation kommer att omgående återuppta frågan om upprättande av en individuell studieplan.

NNs kommentarer

NN har invänt bl.a. följande.

Hon har vänt sig till prefekten som sin närmaste chef. Det var prefektens ansvar att eventuellt underrätta universitetets ledning om hennes situation.

Hon har aldrig bett om att få ytterligare en biträdande handledare. Den handledaren har tillsatts utan hennes samtycke eller kännedom. Syftet var att handledaren skulle kunna meritera sig till en docentur.

Som doktorand har hon rätt till handledning och inte enbart till formella handledare. Den 19 december 2012 har universitetet enbart fattat beslut om entledigande av en biträdande handledare, inte om en ny handledare. De nu föreslagna handledare har varken rätt kompetens eller tid att handleda henne.

Hon har aldrig fått del av någon diskussion om hennes individuella studieplan.

NN har även påtalat att hon har missgynnats vid lönesättningen i jämförelse med manliga medsökanden till doktorandplatserna och i sin löneutveckling, att hon har dålig arbetsmiljö där hon särbehandlas negativt och att hon har kränkts i olika sammanhang.

Ytterligare information från Karlstads universitet

Vid en kontakt med föredraganden i ärendet vid Karlstads universitet den 19 februari 2014 har Universitetskanslersämbetet inhämtat att NN inte vill godta universitetets förslag på handledare men att nya handledare kommer att utses för henne vid närmaste rektorsmöte.

Universitetskanslerämbetets bedömning

Som tillsynsmyndighet granskar Universitetskanslersämbetet om lärosätena följer gällande bestämmelser och om studenternas och andra enskildas rättssäkerhet i förhållande till högskolesystemet tillgodoses. Ämbetet kan dock inte överpröva eller ändra lärosätenas beslut när det gäller till exempel val av handledare eller ha synpunkter på handledningens kvalitet. Ämbetet utreder inte heller frågor som kan överprövas av en domstol. Det gäller bl.a. förhållanden mellan arbetsgivare och arbetstagare. Detta beror på att det finns en särskild ordning för hur sådana arbetstvister ska prövas. Frågor som gäller kränkande särbehandling faller normalt inte inom ramen för Universitetskanslersämbetets tillsynsansvar. Av arbetsmiljölagen (1977:1160) följer att det är Arbetsmiljöverket som är den tillsynsmyndighet som hanterar dessa frågor och som även har utfärdat föreskrifter mot kränkande särbehandling i arbetslivet. Även studenter omfattas av dessa föreskrifter. Universitetskanslersämbetet uttalar sig därför inte om dessa delar av anmälan.

I 6 kap. 28 § högskoleförordningen (1993:100) anges att för varje doktorand ska utses minst två handledare och att en av dem ska utses till huvudhandledare. Av bestämmelsen framgår vidare att doktoranden har rätt till handledning under hela utbildningen så länge inte rektor med stöd av 30 § beslutar om indragningen av denna rätt. Ett sådant beslut ska tas av rektor om doktoranden i väsentlig utsträckning åsidosätter sina åtaganden enligt den individuella studieplanen. En doktorand som begär det ska få byta handledare.

I 6 kap. 29 § högskoleförordningen finns bestämmelsen om den individuella studieplanen. Där anges bl.a. att för varje doktorand ska det upprättas en individuell studieplan. Planen ska innehålla högskolans och doktoranden åtaganden och en tidsplan för doktorandens utbildning. Planen ska beslutas efter samråd med doktoranden och hans eller hennes handledare och ska regelbundet följas upp.

Högskoleverket slog i sin tillsynsrapport *Fakultetsnämndernas tillsyn över utbildningen på forskarnivå ur rättssäkerhetsperspektiv*, 2008:5 R, s. 57 ff., fast att den individuella studieplanen är ett mycket viktigt dokument som ska visa hur utbildningen framskrider och att den utgör också ett viktigt styrmedel för lärosätet när doktoranden eller fakultetsnämnden åsidosätter sina åtaganden enligt planen. Verket framhöll vidare följande. När doktoranden och lärosätet har olika uppfattningar om hur utbildningen ska bedrivas kan det bli svårt för doktoranden att, utan att en individuell studieplan har blivit fastställd, avgöra vilka rättigheter och skyldigheter han eller hon har. Fastställandet av en individuell studieplan förutsätter normalt samråd med doktoranden och handledarna men fakultetsnämnden har det yttersta ansvaret för att fastställa den individuella studieplanen. Universitetskanslersämbetet upprepar detta ställningstagande men konstaterar att det, sedan reglerna i 6 kap. högskoleförordningen ändrades den 1 januari 2011, är lärosätet och inte fakultetsnämnden som har detta ansvar.

Av bestämmelserna i högskoleförordningen framgår vidare att en doktorand har rätt att byta handledare. I den ovannämnda tillsynsrapporten, s. 64-65, hänvisade Högskoleverket till ett beslut från Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH) och konstaterade att det i praktiken kan finnas flera hinder för att tillgodose en sådan begäran. I sitt beslut slog ÖNH också fast att någon rätt för doktoranden att efter eget gottfinnande välja handledare inte kan anses föreligga. Universitetskanslersämbetet delar den uppfattningen.

Karlstads universitet har uppgett att NN har haft formellt utsedda handledare och att man har diskuterat att upprätta en individuell studieplan utan hennes medverkan eftersom handledarna och hon inte har varit överens om innehållet i planen. NN säger sig inte ha blivit underrättad om en sådan diskussion. Av utredningen har framgått att någon individuell studieplan inte har beslutats av universitetet och att nya handledare ännu inte har utsetts.

Universitetskanslersämbetet anser att avsaknaden av en individuell studieplan har ställt NN i en rättssosäker situation, utan den dokumentation om hennes och universitetets åtaganden som högskoleförordningen förutsätter. Utan en individuell studieplan har det inte heller varit möjligt för universitetet att följa upp hennes utbildning på det sätt som krävs och bedöma om hon, handledarna och universitetet uppfyller sina åtaganden. Det kan konstateras att Karlstads universitet har haft ansvaret för att följa upp NNs utbildning och därvid ombesörja ett handledarbyte och besluta en individuell studieplan för henne även om någon samstämmighet inte kunnat uppnås. Universitetskanslersämbetet riktar således kritik mot universitetet för att någon individuell studieplan inte har upprättats för NN och för dröjsmål med att byta handledare. Ämbetet förutsätter att universitetet omgående vidtar åtgärder med anledning av ämbetets ställningstagande.

Vad NN har anfört i övrigt föranleder inga uttalanden från Universitetskanslersämbetets sida.

Med dessa delvis kritiska synpunkter avslutas ärendet.

Detta beslut har fattats av chefsjuristen Christian Sjöstrand efter föredragning av verksjuristen Teresa Edelman.

På Universitetskanslersämbetets vägnar

Christian Sjöstrand

Teresa Edelman

Kopia för kännedom:
NN